

Onderzoeksrapport

Een toevalsvondst in een handelspand aan de Vlasmarkt 19 te Dendermonde

Eindverslag van een toevalsvondst

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

TITEL

Een toevalsvondst in een handelspand aan de Vlasmarkt 19 te Dendermonde (Oost-Vlaanderen).
Eindverslag van een toevalsvondst.

REEKS

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed nr. 92

AUTEURS

Koen De Grootte & Jan Moens

JAAR VAN UITGAVE

2018

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving
Published by the Flanders Heritage Agency Scientific Institution of the Flemish Government, policy area Environment

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Sonja Vanblaere

OMSLAGILLUSTRATIE

Beeld van de beerput in het handelspand – Vlasmarkt 19 te Dendermonde.
Copyright Onroerend Erfgoed

agentschap Onroerend Erfgoed
Havenlaan 88 bus 5
1000 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Open Data Licentie Vlaanderen v. 1.2.
This work is licensed under the Free Open Data Licence Flanders v. 1.2.

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie. Bezoek
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van de licentie.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

ISSN 1371-4678

////////////////////////////////////

EEN TOEVALSVONDST IN EEN
HANDELSPAND AAN DE
VLASMARKT 19 TE
DENDERMONDE (OOST-
VLAANDEREN)

Eindverslag van een toevalsvondst

////////////////////////////////////

KOEN DE GROOTE & JAN MOENS

INHOUD

1	ADMINISTRATIEVE FICHE VAN HET PROJECT	5
2	INLEIDENDE BEPALINGEN	6
3	BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN	7
3.1	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	7
3.2	BESCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT	8
3.2.1	DE VRAAGSTELLING MET BETREKKING TOT HET ONDERZOCHE GEBIED	8
3.2.2	RANDVOORWAARDEN BIJ TOEVALSVONDSTEN	9
3.3	WERKWIJZE EN OPGRAVINGSSTRATEGIE	9
4	BESCHRIJVING VAN DE RESULTATEN	9
4.1	BESCHRIJVING VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	9
4.2	DE HISTORISCHE & ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	12
4.3	BESCHRIJVING VAN DE SITE	17
4.4	EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE INSCHATTING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE OP BASIS VAN DE SPOREN EN VONDSTEN	22
4.5	INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	23
4.6	BEWARING	24
5	BESCHRIJVING VERDERE AANPAK	24
5.1	AANPAK ASSESSEMENT	24
5.2	ACTUALISERING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOELSTELLINGEN	24
6	GEMOTIVEERD VOORSTEL OVER HET BEWAREN EN DEPONEREN VAN HET ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE	24
7	BIBLIOGRAFIE	25
8	BIJLAGE 1 – VONDSTENLIJST	25
9	BIJLAGE 2 – FOTOLIJST	26

1 ADMINISTRATIEVE FICHE VAN HET PROJECT

Toevalsvondst Dendermonde – Vlasmarkt 19: 17-DE.VL Projectcode: 2017B139

Uitvoerder	agentschap Onroerend Erfgoed
Veldwerkleider en erkenningsnummer erkende archeoloog	Jan Moens OE/ERK/Archeoloog/2015/00001
Beheer en plaats van geregistreerde data en opgravingsdocumentatie	Archief – agentschap Onroerend erfgoed – Havenlaan 88 - bus 5, 1000 Brussel.
Beheer en plaats van het archeologisch ensemble	Depot van het agentschap Onroerend Erfgoed – Sphere Business Park - Doornveld Industrie Zone 3 gebouw 190 – 1731 Zellik. Permanente bruikleen vondsten bij eigenaar – Marijn Peelman, Vlasmarkt 19 – 9200 Dendermonde.
Toevalsvondst- en dossiernummer	Toevalsvondst ID 102; Dossiers 108 (https://id.erfgoed.net/dossiers/108) Projectcode 2017B139
Site-naam	17-DEVL (2017 - Dendermonde - Vlasmarkt)
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, plaats)	Oost-Vlaanderen–Dendermonde–Dendermonde-Vlasmarkt 19
Kadasterperceel (gemeente, afdeling, sectie, perceelnummer(s))	Dendermonde – 1 ^e Afd – Sectie D – perceel 0299/00A000
Coördinaten Lambert72	X=131100,1m – Y=191092,2m
Begin- en einddatum van uitvoering van het onderzoek	13/02/2017
Relaties	De site is gesitueerd in de historische stadskern van Dendermonde (vastgestelde archeologische zone van 19-02-2016 tot heden - https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11883). De woning is opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed (https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/48314).

////////////////////////////////////

Trefwoorden	Oost-Vlaanderen –Dendermonde- Vlasmarkt Gebouwen en structuren –Woningen. Gebouwen en structuren – Infrastructuur – Sanitaire infrastructuur – Beerput Archeologische objecten – Bouwmaterialen. Late middeleeuwen – Nieuwe tijd – Nieuwste tijd. Toevalsvondst
Administratief toezicht	agentschap Onroerend Erfgoed https://id.erfgoed.net/dossiers/108 toevalsvondst ID 102

Rapportage	Koen De Groote, OE Jan Moens, OE
Terreinwerk	Koen De Groote, OE Jan Moens, OE
Opmetingen	Johan Van Laecke, OE
Fotografie	Koen De Groote, OE Jan Moens, OE Johan Van Laecke, OE

2 INLEIDENDE BEPALINGEN

Bij verbouwwerken in een handelspand aan de Vlasmarkt te Dendermonde stootte de eigenaar, de heer Marijn Peelman, op enkele muurresten en een gedeeltelijk ingestort gewelf. Hierop deed hij op 5 februari 2017 een vondstmelding bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Na evaluatie ter plaatse werd besloten om de aangetroffen resten te onderzoeken (het onderzoek ging door op 8 februari)¹.

In dit eindverslag worden de aangesneden muurresten en structuren besproken en toegelicht. De vondsten beperkten zich tot een zeer beperkte hoeveelheid versmeten schervenmateriaal en enkele vloertegels. Een korte beschrijving van dit materiaal is opgenomen in dit eindrapport. Het archeologische ensemble wordt bewaard in het depot van het agentschap Onroerend Erfgoed. De vondsten worden in permanente bruikleen overgedragen aan de eigenaar Marijn Peelman (*infra* 6).

Dit eindverslag maakt deel uit van de reeks ‘Onderzoeksrapporten van het agentschap Onroerend Erfgoed’ en kan geraadpleegd worden via het OAR, het Open Archief van OE-publicaties onder het nummer 92.

¹ Met dank aan Marijn en Nico Peelman voor de vlotte samenwerking bij deze vondstmelding.

3 BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN

3.1 ADMINISTRatieve GEGEVENS

-**Projectcode:** 2017B139

-**Naam & erkenningsnummer erkende archeoloog:** Jan Moens, OE/ERK/Archeoloog/2015/00001

-**Locatiegegevens van het onderzochte gebied** (fig. 1): de aangetroffen resten bevinden zich in het achterste gedeelte van een handelspand aan de Vlasmarkt 19 te Dendermonde (Coördinaten Lambert 72: X=131100,1m – Y=191092,2m).

-**Kadasterperceel** (fig. 2-3): Dendermonde – 1^e Afd – Sectie D – perceel 0299/00A000

-**Duur onderzoek:** woensdag 13 februari 2017.

-**Oppervlakte van het projectgebied:** ca. 5 m².

Fig. 1 Topografische kaart met aanduiding van de locatie van de vondstmelding.

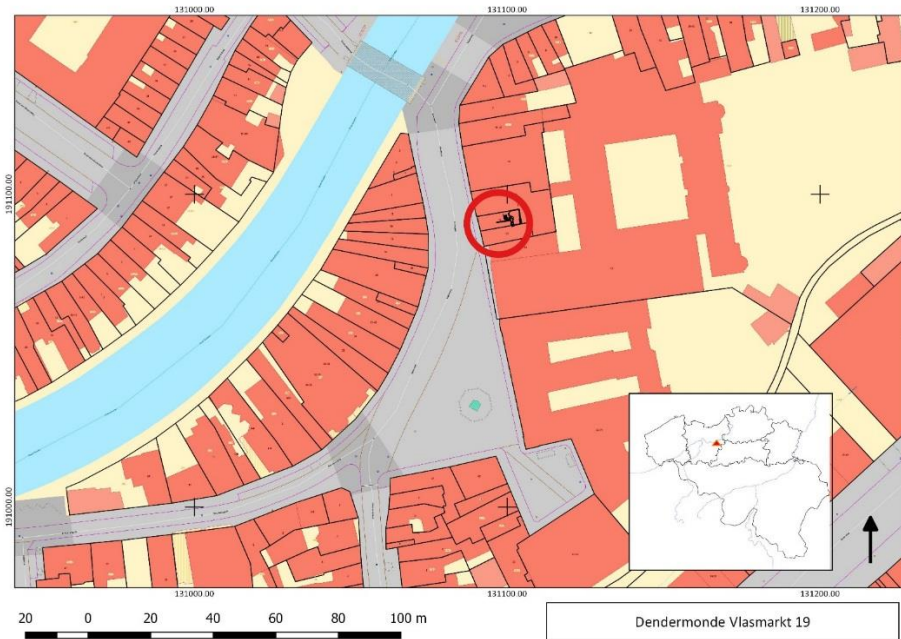

Fig. 2 Kadasterplan met situering van het perceel waar de aangetroffen resten gesitueerd zijn.

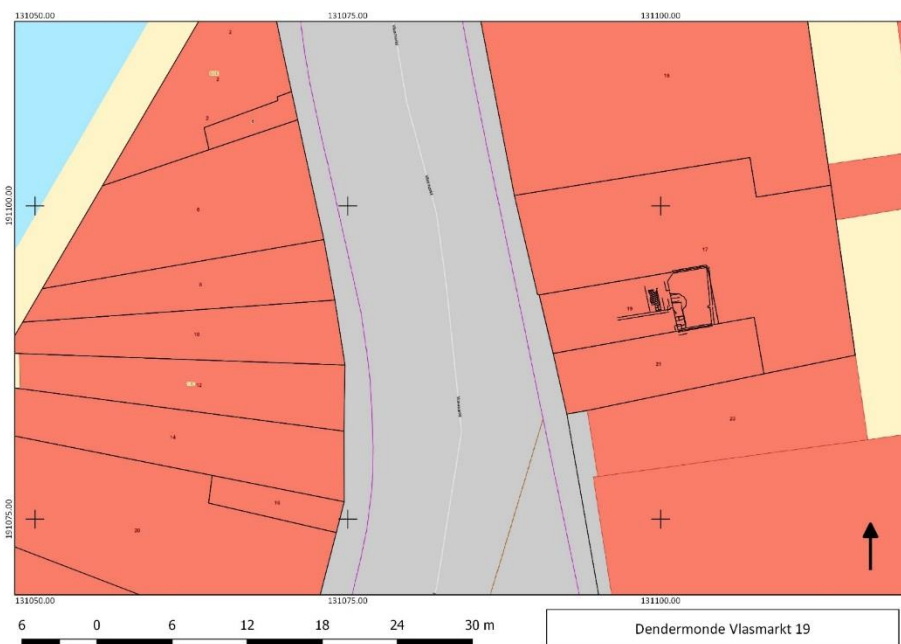

Fig. 3 Detail uit het kadasterplan met projectie van de aangetroffen constructieresten.

3.2 BESCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT

3.2.1 De vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied

- Wat is de aard van de hier bij toeval aangetroffen archeologische sporen?

- Wat is de relatie van de aangesneden muren, vloeren en structuren onderling en wat is hun relatie ten opzichte van het huidige gebouw?
- Kan er een fasering in de resten onderscheiden worden?
- Behoren de muren, vloeren en structuren tot één of meerdere periodes?
- Zijn er elementen die bijdragen tot de datering van de aangetroffen muur- en vloerresten?
- Kunnen de *archaeologica* bijdragen tot een beter begrip van de structuren en hun datering?

3.2.2 Randvoorwaarden bij toevalsvondsten

De randvoorwaarden noodzakelijk voor het onderzoek van een toevalsvondst worden beschreven in art. 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet: *'de zakelijkrechthouder, de gebruiker en de vinder moeten tot de tiende dag na de aangifte de archeologische artefacten en hun vindplaats in onveranderde toestand bewaren, de archeologische artefacten en hun context tegen beschadiging of vernieling beschermen, en de archeologische artefacten en hun context toegankelijk maken voor onderzoek door het agentschap.'*

Eigenaar Marijn Peelman heeft geheel conform de decretale bepalingen gehandeld. In overleg met de eigenaar-bouwheer werd op het terrein de timing en uitvoeringswijze van de werken en het archeologisch onderzoek op elkaar afgestemd worden. De archeologische registratie kon op die wijze plaatsvinden zonder dat de verbouwingswerken stilgelegd of vertraagd dienden te worden.

3.3 WERKWIJZE EN OPGRAVINGSSTRATEGIE

De uitvoering van dit onderzoek, de registratie en opgraving van een gemelde toevalsvondst, vond plaats volgens de bepalingen van het nieuwe Erfgoeddecreet (2015) en het uitvoeringsbesluit bij het decreet, de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering van archeologische opgravingen.

De tijdens de verbouwingswerken aangetroffen vloer- en muurresten werden manueel vrijgemaakt en opgekuist. Er werd hierbij besloten om het grondverzet tot een minimum te beperken om geen stabiliteitsproblemen te veroorzaken aan de bestaande muurbestanden van het gebouw. Al de aanwezige en zichtbare sporen werden gefotografeerd en digitaal en gegeorefereerd opgemeten. Het inmeten gebeurde met een Robotic Total Station (RTS) en GPS-RTK toestel in Lambert 72. De hoogtes werden geregistreerd in TAW (Tweede Algemene Waterpassing), met minimum GPS nauwkeurigheid. De aangetroffen vloerresten werden ingetekend op schaal 1/20 en in detail gefotografeerd. Uit de tijdens de verbouwingswerken verspitte aarde konden een beperkte hoeveelheid *archaeologica* gerecupereerd worden die als losse vondsten zijn te beschouwen en slechts een algemene indicatieve waarde hebben.

Onderzoek en registratie werden uitgevoerd door Koen de Groote en Jan Moens (agentschap Onroerend Erfgoed) en de digitale inmetingen van de sporen en het fotograferen van de muurresten voor 3D afbeeldingen gebeurde door landmeter-expert Johan Van Laecke (agentschap Onroerend Erfgoed).

4 BESCHRIJVING VAN DE RESULTATEN

4.1 BESCHRIJVING VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

De aangetroffen sporen bevinden zich in het oostelijk gedeelte van een handelspand gelegen aan de Vlasmarkt 19 te Dendermonde (fig. 4). Deze locatie is gesitueerd op de rechter Denderoever op

ongeveer 30 meter van de huidige kaaimuur. De noordelijke uitloper van de Vlasmarkt geeft uit op de brug over de Dender die leidt naar de Grote Markt op de linker oever. Deze brug is op alle historische kaarten te zien en kan een van de oudste overgangen tussen beide Denderoevers gevormd hebben (fig. 5-6, 9).

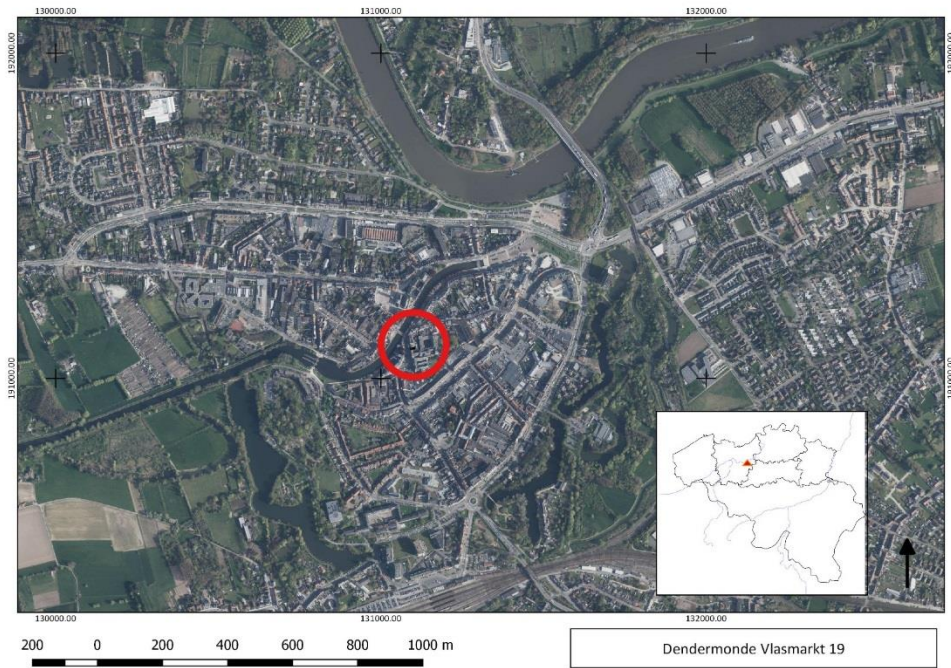

Fig. 4 Situering van de toevalsvondst op de kleurenorthofoto (© AGIV).

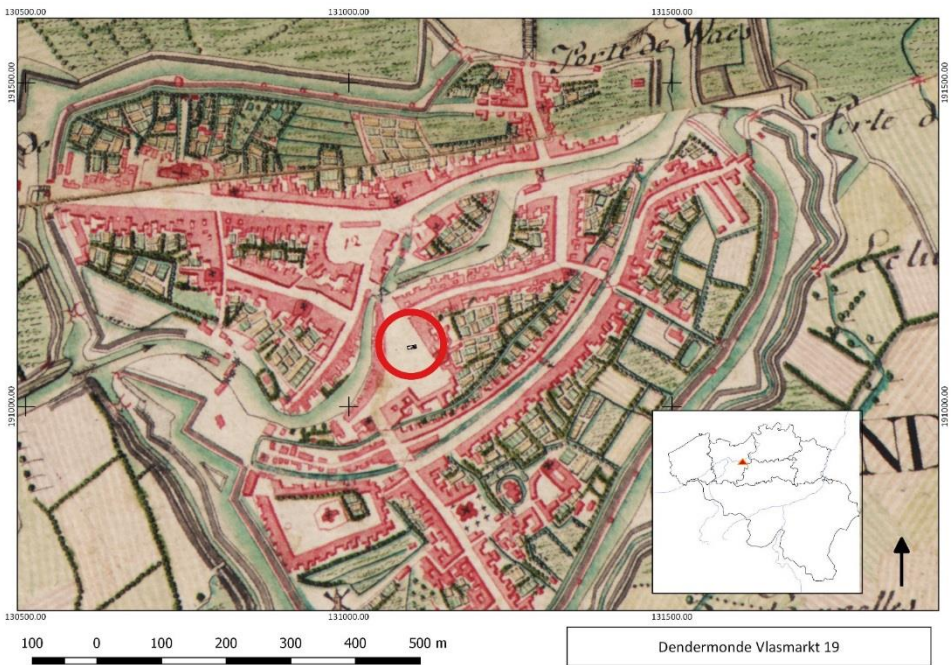

Fig. 5 Situering van de toevalsvondst op de kaart van J.J. de Ferraris (1771-1778) (© KBR). De projectie van de sporen vertoont een afwijking ten opzichte van deze historische kaart.

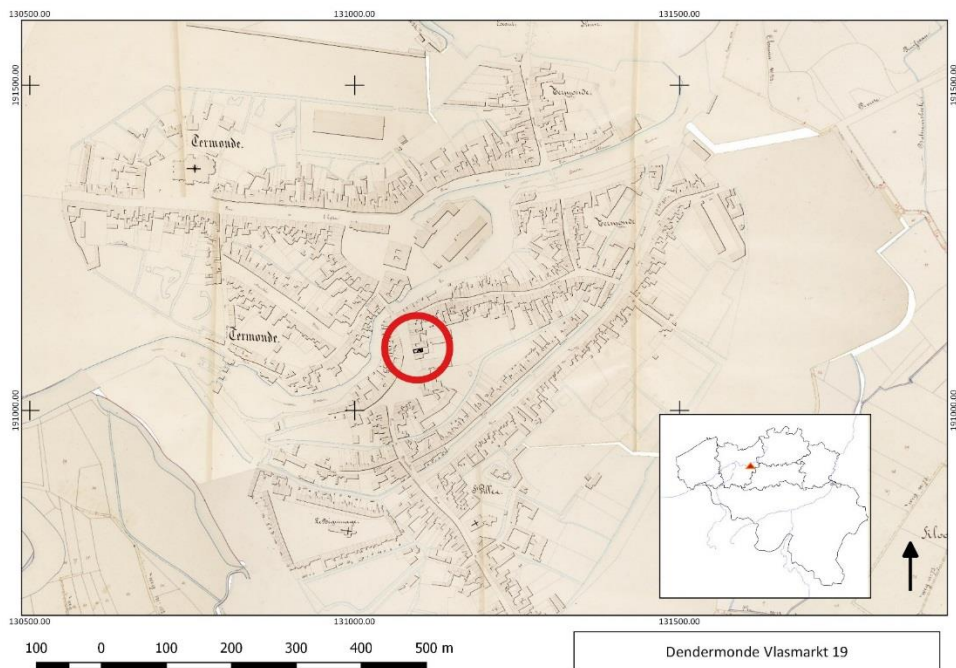

Fig. 6 Situering van de toevalsvondst op de Atlas der buurtwegen (1843-1845).

Op de bodemkaart is het perceel gelegen in een zone die ingekleurd staat als bebouwde zone (OB) (fig. 7). In de zones ten westen en ten oosten van dit bebouwde gebied is te zien dat het gebied langsheen de Dender bestaat uit sterke en zeer sterk gleyige kleibodems zonder profiel (Efp & Eep). De site situeert zich in het eerder laag gelegen alluvium van de rivier (TAW: 5,85 m). Op het gewestplan situeert de site zich in een gebied met als bestemming woongebied (fig. 8).

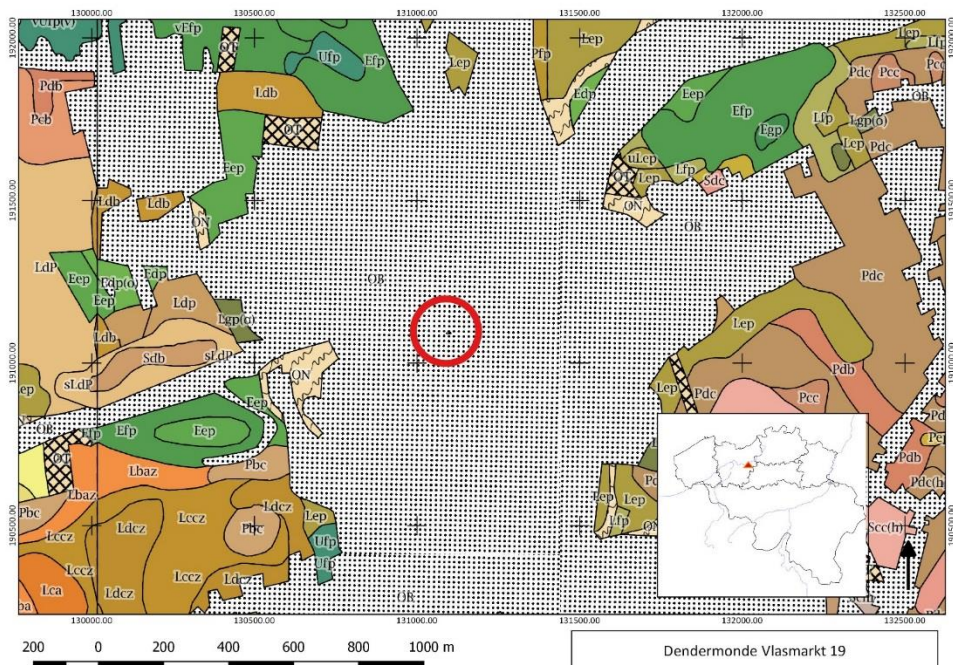

Fig. 7 Situering van de locatie op de bodemkaart (© AGIV).

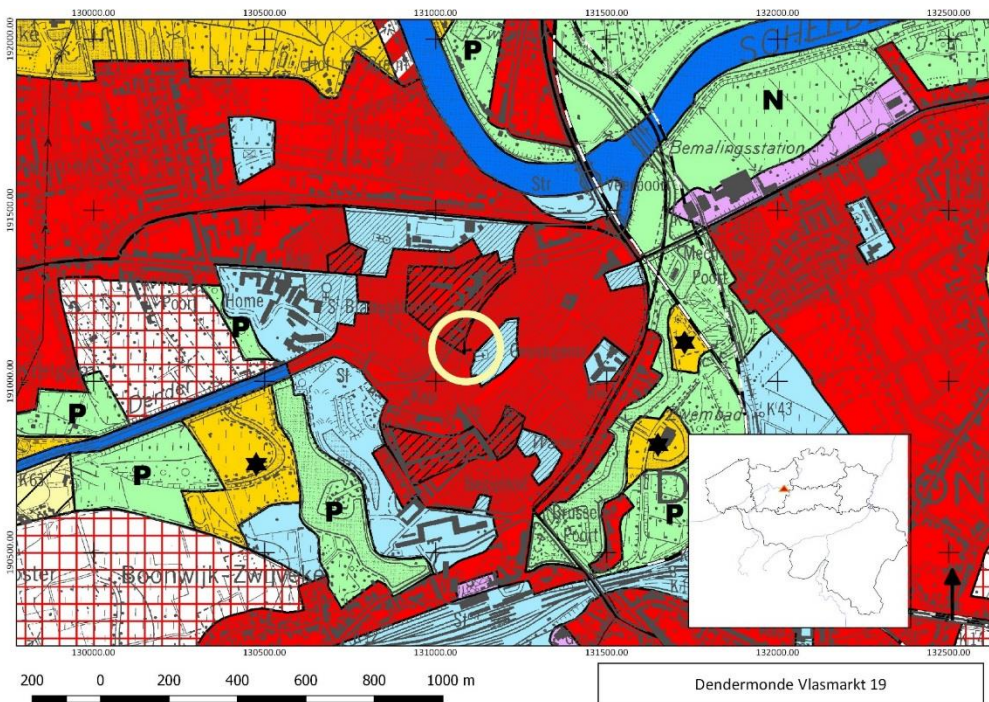

Fig. 8 Situering van het perceel op het gewestplan (© AGIV).

4.2 DE HISTORISCHE & ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS²

De oudste verwijzing naar de stad Dendermonde gaat terug tot 1087 in de naam van de toenmalige heer, *Rainghotus de Thenremonde*³. In oorsprong zijn er twee kernen te onderscheiden van waaruit de stad zijn groei zou kennen (fig. 9-11). Een eerste situeert zich op de rechter Denderoever ter hoogte van de Koornaard, thans Vlasmarkt geheten, met in het zuidwestelijk deel van dit marktplein de Sint-Janskapel⁴. De tweede kern situeerde zich op de linkeroever van de Dender waar de door de Vis- of Borchtgracht omsloten burcht van Dendermonde gelegen was. Ten westen van het burchtareal situeerde zich het voorhof dat thans de Grote Markt van Dendermonde vormt. Beide kernen waren door een brug over de Dender met elkaar verbonden. De heren van Dendermonde, die ook voogd waren van de Gentse Sint-Baafsabdij, zorgden voor de uitbouw van de vroeg-stedelijke nederzetting. Zo ontwikkelde Dendermonde zich tot een belangrijk centrum dat in 1233 stadsrechten kreeg van graaf Robrecht van Bethune.

Geen enkele geschreven bron geeft aan wanneer de eerste stadsversterking werd opgericht. Een eerste verwijzing naar de versterking is er in een tekst uit 1190. Het gaat om een oorkonde over de toltarieven op de Dender voor het transport van en naar Aalst. Hierin wordt gesproken over een *portas aquarium*, een waterpoort, op de Dender. Wat een bewijs is dat er op dat ogenblik al een stadsversterking aanwezig was, en dit wellicht zowel op de linker- als op de rechteroever. De omwalling ten noorden van de Dender zette aan ter hoogte van de *Vliet*, vandaag de Vondelbeek, draaide naar het oosten toe rond de Onze-Lieve-Vrouwekerk om verder oostwaarts aan te sluiten op de Schelde. Een stuk van het westelijk en het noordelijk deel van dit tracé stemt overeen met de huidige Lodewijk Dosfelstraat en de Noordlaan. Op de rechteroever werd de oudste stadswal gevormd door de Torengracht, die begon aan de *Vliet* en die in het noorden aansloot op de Dender. Deze werd

² <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/140019>.

³ Buyse *et al.* 2007.

⁴ Dhaenens 1961; Dauwe 2010, 14-21.

vervolgens uitgebreid met een tweede stadswal, de Vest, waardoor de stad aan de oostzijde over een dubbele omgrachting beschikte. Het tracé van deze meest oostelijke gracht weerspiegelt zich in de huidige Sint-Rochusstraat en de Oude Vest. De parallel verlopende gracht aan de stadszijde is nog grotendeels te volgen in de perceelsstructuur. De Vlasmarkt is gelegen binnen deze oostelijke, dubbele gracht.

In de loop van de 13de eeuw wordt de eerste stadsomwalling op de rechteroever uitgebreid. De nieuwe stadswal vertrok eveneens aan de Vliet, maakte een bocht omheen het nieuwe en oude begijnhof en omsloot vervolgens de parochiekerk en een deel van de parochie Sint-Gillis.

Fig. 9 Plan van Jacob van Deventer (1565) van de stad Dendermonde: 1- Dender, 2- Schelde, 3- Burchtzone, 4- Voorhof, 5- Vis- of Burchtgracht, 6- Kerkgracht, 7- Vlasmarkt.

Fig. 10 De gebastioneerde stad op het plan van A. Sanderus uit 1641.

De Vlasmarkt, vroeger *Koornaard* of *Korenhert* geheten, bevond zich vlakbij de Dender waarlangs goederen, waaronder graan, werden aangevoerd. Het koornhuis (oudste vermelding 1295) bevond zich aan dit marktplein tegenover de Sint-Janskapel op de hoek met de voormalige Torenstraat, thans Brusselsestraat (fig. 11)⁵. In het oostelijk deel van de Vlasmarkt was het refugium van de abdij van Affligem gelegen alsook het klooster van de kapucijnen (stichting 1595)⁶. In de gebouwen van dit klooster zou in de 19de eeuw de kloostergemeenschap van de zwartzusters hun intrek nemen⁷. Ook de benedictijnen zouden gebruik maken van de terreinen van het voormalige kapucijnenklooster om er in de 19de eeuw hun abdij op te richten⁸. Meer naar het noorden van het marktplein, vlakbij de Denderbrug, bevond zich de Sint-Elooiakapel, kapel van de smeden, die werd opgericht in de 15de eeuw en in 1698 is afgebroken⁹.

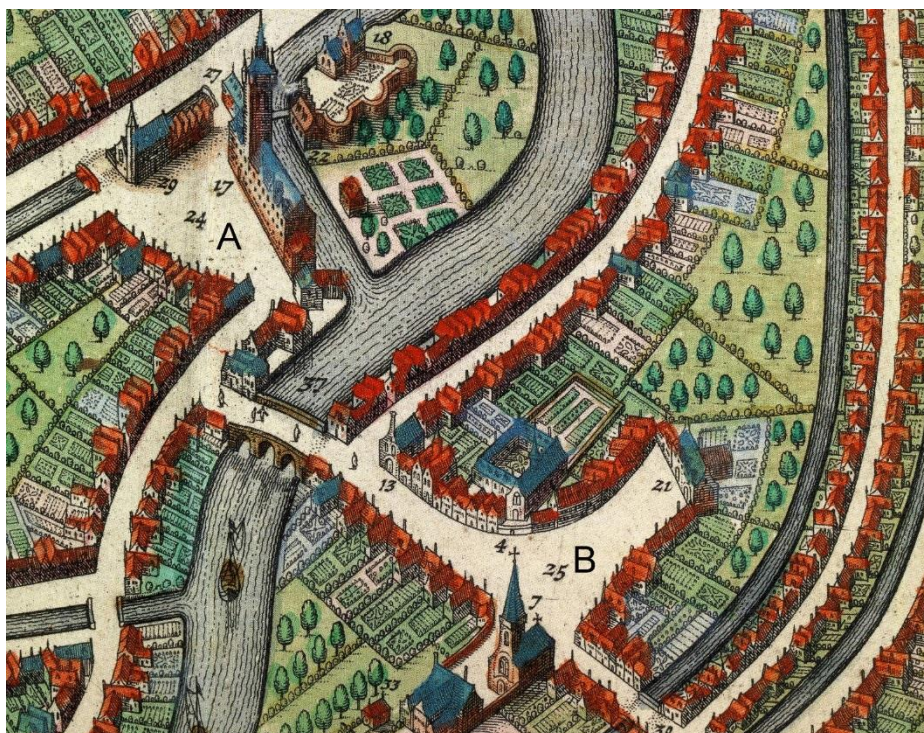

Fig. 11 Detail uit het stadplan van A. Sanderus met de Grote Markt (A) en de Vlasmarkt (B). Op de Vlasmarkt situeerden zich het kapucijnenklooster (4), de Sint-Janskapel (7), Sint-Elooiakapel (13) en het refugium van de abdij van Affligem (21).

Aansluitend bij de Vlasmarkt situeren zich vijf CAI-locaties, voornamelijk bouwkundige relictten (fig. 12). Het gaat hierbij om de Sint-Elooiakapel (ID 1269) (fig. 12: 1), het zwartzusterklooster (ID 1246) (fig. 12: 2), het koornhuis (ID 1266) (fig. 12: 3) en de Sint-Janskapel (ID 1254) (fig. 12: 4). Enkel de CAI-locatie Vlasmarkt 6 (ID 20000) (fig. 12: 5) betreft een archeologische waarneming bij werken ter hoogte van de Denderbrug¹⁰. Hierbij werden op 5 m diepte enkele houten funderingspalen aangesneden en werd wat rood aardewerk en faïence verzameld.

⁵ Dhaenens 1961, 39.

⁶ Dhaenens 1961, 200.

⁷ Dhaenens 1961, 217-218.

⁸ Dhaenens 1961, 207.

⁹ Dhaenens 1961, 178.

¹⁰ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/20000>.

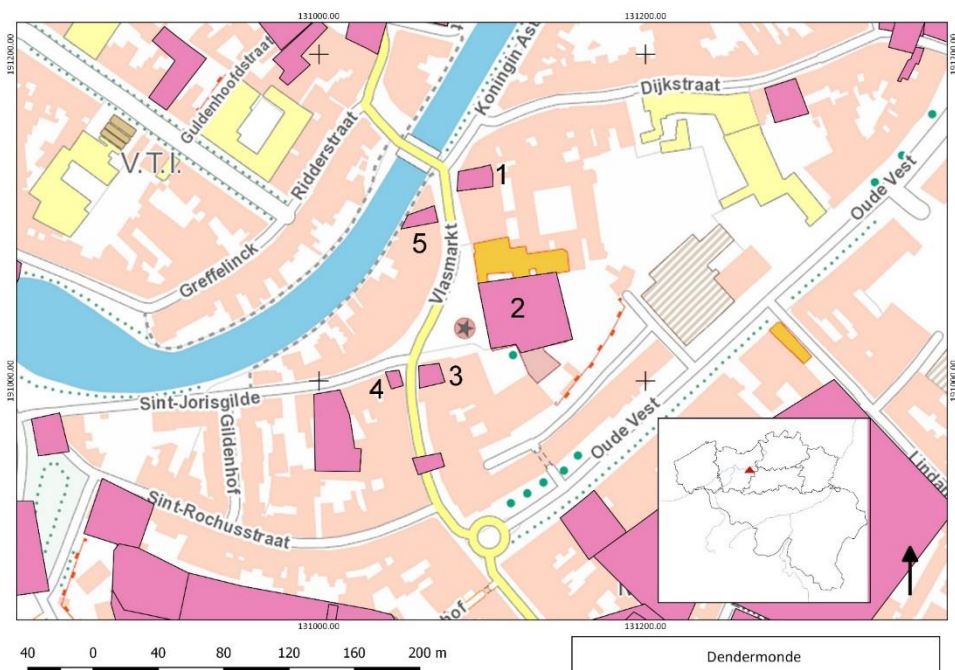

Fig. 12 Plan met aanduiding van de CAI-locaties op de Vlasmarkt.

De stad Dendermonde, één van de martelaarssteden, heeft sterk geleden tijdens de Eerste Wereldoorlog¹¹. Begin september 1914 werd de stad zwaar beschoten en vele openbare en particuliere gebouwen werden door de bezetter in brand gestoken. Ook aan de Vlasmarkt waren grote delen van de huizen in puin gelegd of volledig uitgebrand¹². In de publicatie van Probst uit 1916, *Belgien. Eindrücke eines Neutralen. Mit 6 Stadtplänen und 4 Ansichten nach alten Original-Lithographien*, is een plan opgenomen met een overzicht van de vernielde gebouwen in de stad¹³. Het pand Vlasmarkt 19 is op deze plattegrond in het rood ingekleurd wat aangeeft dat deze woning zwaar beschadigd was (fig. 13-14). Een lithografische pentekening uit 1914-1915 van de architect Louis Berden toont de Vlasmarkt met de vernielde gebouwen van de zwartzusters en de kerk van de benedictijnen (fig. 15)¹⁴. Ook de huizen ten noorden van de kerk zijn hierop afgebeeld in sterk beschadigde toestand. Na de Eerste Wereldoorlog, vermoedelijk rond 1920, werd het pand aan de Vlasmarkt 19 heropgebouwd. Het werd een rijhuis van twee traveeën en drie bouwlagen met zadeldak¹⁵.

¹¹ Dauwe & Stroobants 2014; Dauwe 2010, 278-283.

¹² Dauwe & Stroobants 2014, 164-179.

¹³ Dauwe 2010, 207: fig. 118.

¹⁴ Dauwe 2010, 312: fig. 199.

¹⁵ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/48314>.

Fig. 13 Beeld van de Vlasmarkt voor de verwoestingen van de eerste wereldoorlog¹⁶.

Fig. 14 Plan van Dendermonde uit 1916 met in rood de totaal vernielde of zwaar beschadigde gebouwen in de stad¹⁷. Ook het huis aan de Vlasmarkt 19 is hier in het rood aangegeven (blauwe cirkel).

¹⁶ Dauwe & Stroobants 2014, 167: fig. 186.

¹⁷ Dauwe 2010, 207: fig. 118.

Fig. 15 Ets van Louis Berden uit 1914-1915 met zicht op de uitgebrande of volledig vernielde huizen aan de Vlasmarkt¹⁸.

4.3 BESCHRIJVING VAN DE SITE

Op een afstand van ongeveer 3,80 m parallel aan de achterste perceelsgrens bevindt zich een 30 cm brede muur die opgebouwd is uit Doornikse kalksteen en baksteen (fig. 16: 1). Tegen deze muur sluiten twee gedeeltelijk bewaarde tegelvloeren aan. Het jongste vloerniveau bestaat uit zwarte vierkante tegels (20,5 x 20,5 x 2,8 cm) die verder doorlopen naar het zuiden toe onder de bestaande oost-west verlopende binnenmuur van het pand (fig. 16: 3). Vrijwel onmiddellijk onder dit vloerniveau bevindt zich een tweede vloer die opgebouwd is uit oxiderend gebakken vierkante tegels (14,5 x 14,5 x 2 cm) (fig. 16: 2; fig. 17). Deze vloer heeft een licht afwijkende oriëntatie ten opzichte van de muur waartegen hij aansluit. De oostelijke zijde van deze muur vertoont sporen van bepleistering waarop nog de restanten van een zwarte verflaag zit (fig. 18). De basis van deze pleisterlaag loopt gedeeltelijk over de rode tegelvloer.

¹⁸ Dauwe 2010, 312: fig. 199.

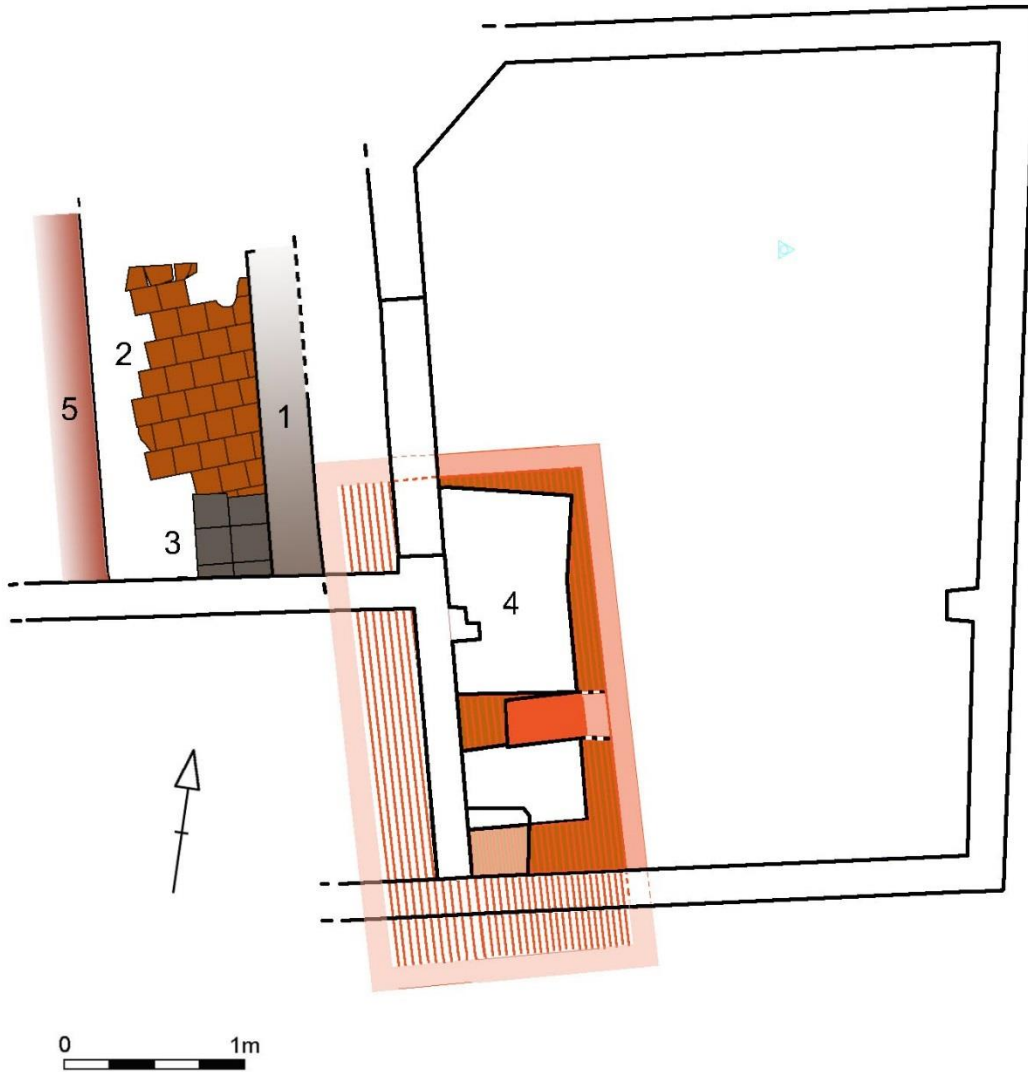

Fig. 16 Grondplan van de aangetroffen muur- en vloerresten in het oostelijke gedeelte van het huidige gebouw.

Fig. 17 Zicht op de twee gedeeltelijk bewaarde tegelvloeren.

Fig. 18 Detail van de rode tegelvloer en de bepleistering met zwarte verfsporen.

Aan de oostzijde van de noord-zuid verlopende muur situeert zich een rechthoekige bakstenen constructie met een gedeeltelijk bewaard gewelf (fig. 16: 4). De aanslag op de binnenzijde van de muren wijst erop dat het een opgegeven beerput betreft.

De muren van deze put zijn opgebouwd met bakstenen met formaat 18,5-19 x 9 x 4,5 cm en het gewelf werd geconstrueerd met bakstenen met iets kleinere afmetingen (17-17,5 x 7,5 x 4,5 cm) (fig. 19-23).

Fig. 19 Zicht vanuit het zuidoosten op de beerput met gedeeltelijk bewaard gewelf.

Fig. 20 Zicht vanuit het oosten op de bakstenen beerput na gedeeltelijke verwijdering van het gewelf.

Op een afstand van 30 cm ten opzichte van de zuidelijke muur van het bestaande gebouw bevindt zich een mangat naar de beerput (fig. 20-21). De oostelijke zijde hiervan bedraagt 45 cm. Door instorting van het gewelfgedeelte was de afmeting van de andere zijde niet meer te achterhalen.

Fig. 21 Zicht vanuit het oosten op het mangat van de beerput, met op de achtergrond de funderingsboog van de noord-zuid verlopende muur.

Fig. 22 De beerput loopt verder tot op het naburige zuidelijke perceel.

Fig. 23 De zuidwestelijke hoek van de beerput die zich situeert op het naburige perceel.

De binnenwerkse afmetingen van de beerput bedragen 2,65 m bij 1,35 m. Hierbij is vast te stellen dat het zuidelijk deel van de beerput onder de huidige perceelsmuur doorloopt tot op het naburige perceel (0,75 m gemeten vanaf de zuidelijke muur van het mangat).

Over de beerput loopt de noord-zuid georiënteerd binnenmuur van het huidige pand. Het zou hierbij oorspronkelijk kunnen gaan om een buitenmuur die uitgaf op een klein oostelijk gelegen koertje zoals te zien is op de Atlas der buurtwegen (fig. 24). Dat men bij de bouw van deze muur weet had van de ondergrondse beerput is duidelijk uit de constructiewijze af te leiden. Omwille van stabiliteitsredenen werd gebruik gemaakt van een funderingsboog als basis voor de noord-zuid muur (fig. 19-22).

Het bovenste vullingspakket van de beerput bestond uit bruingrijs zand met vrij veel baksteenmateriaal dat afkomstig is van het ingestorte gewelf. De zeer beperkte manoeuvreerruimte en de hoge waterstand binnen de beerput, maakten het bereiken van de onderliggende lagen moeilijk. Er kon in een klein testputje vastgesteld worden dat er zich onder het bruingrijze zandpakket een zwarte, vloeibare, fel stinkende slibachtige laag bevond. Uit deze vulling werd een fragment van een

witte, eind 19de— begin 20ste-eeuwse muurtegel in faience gerecupereerd. De oorspronkelijke bodem van de beerput kon niet achterhaald worden.

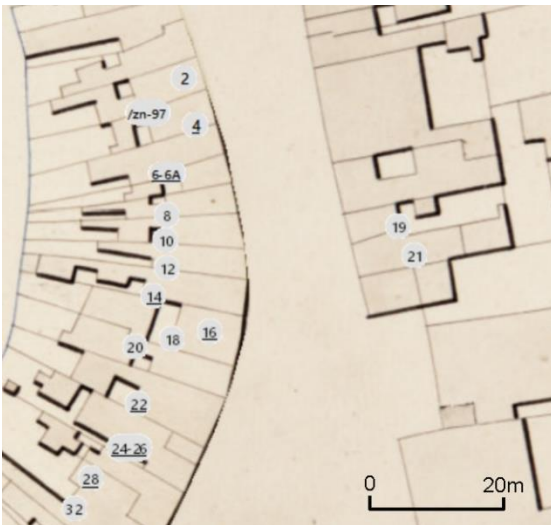

Fig. 24 Detail uit de Atlas der buurtwegen, met aanduiding van de huidige huisnummers..

Het meest westelijk gesitueerde muurrestant betreft een noord-zuid verlopende baksteenmuur die de drager vormt van een reeks bakstenen gewelfjes met ijzeren draagbalken van de huidige kelder (fig. 16: 5).

4.4 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE INSCHATTING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE OP BASIS VAN DE SPOREN EN VONDSTEN

De beperkte oppervlakte die kon bekeken worden bemoeilijkt in belangrijke mate de interpretatie van de tijdens de bouwwerkzaamheden vrij gekomen gebouwrestanten. De aangesneden muur- en vloerresten zijn in verband te brengen met een ouder gebouw. De huidige woning is namelijk het resultaat van de heropbouw na de Eerste Wereldoorlog. Het aangetroffen vondstenmateriaal betreft in hoofdzaak versmeten en sterk vermengde ceramiek die zich niet meer in zijn oorspronkelijke context(en) bevond. De vondsten vormen enkel een indicatie dat de locatie reeds van in de late middeleeuwen bewoning moet gekend hebben.

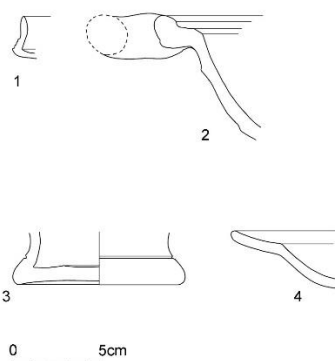

Fig. 25 Enkele ceramiekvondsten uit de verstoorde pakketten rond de aangesneden muurresten.

Fig. 26 Drie cementtegels met geometrisch motief.

In de puinige vulling bovenop de beerput werden naast ceramiek ook enkele cementtegels met motief uit de nieuwste tijden aangetroffen (fig. 26)¹⁹. Het zwarte stermotief op een achtergrond van een witte zeshoek was zodanig populair dat het niet alleen door zowat alle Belgische cementtegelafabrikanten in diverse kleine varianten werd aangeboden, maar ook nog eens over zeer lange periode. De maat 20 x 20 cm wijst daarbij eerder op een productie uit de periode 1875-1914, maar een latere productie voor de jaren 1919-1930 is niet uitgesloten omdat de mallen bestonden en zonder veel moeite in productie konden blijven tot de vraag stokte. Op basis van de historiek van het gebouw echter, dat in 1914 in puin geschoten was en nadien heropgebouwd, dateren de tegels van voor de Eerste Wereldoorlog.

4.5 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

De noord-zuid verlopende muur in natuursteen en baksteen moet waarschijnlijk als de buitenmuur geïnterpreteerd worden van wat mogelijk de oorspronkelijke laatmiddeleeuwse woning op deze locatie was. De vloerniveaus die met deze muur in verband staan vormen wellicht de jongste elementen van dit pand, dat waarschijnlijk tot begin 20ste eeuw binnen zijn laatmiddeleeuwse bouwvolume besloten bleef.

De aangetroffen beerput die tegen deze muur is aangebouwd, is op basis van zijn bouwtechnische elementen en baksteenformaten moeilijk chronologisch te plaatsen, waarschijnlijk ergens in de nieuwe tijden (16de-18de eeuw). De beerput werd tegen de oorspronkelijke buitenmuur van het pand gebouwd en liep door naar de aanpalende woning. Hij kan wellicht gelinkt worden aan een toiletruimte die zich oorspronkelijk op een achterliggend koertje of tuintje bevond. Bij de bouw van een nieuwe en iets grotere woning werd rekening gehouden met de aanwezige beerput, waarbij omwille van stabiliteitsredenen over de put een funderingsboog gemetst werd als basis van deze nieuwe gevel. Waarschijnlijk werd het gebruik van de beerput na deze verbouwingen opgegeven maar niet echt dichtgestort. Dit blijkt uit de aard van de nog natte en zeer vloeibare vulling, waarin een 20ste-eeuwse faience-tegel werd aangetroffen, en uit de vulling van het stortgat, dat ook enkele cementtegels bevatte.

¹⁹ Met dank aan Dr. Mario Baeck voor de identificatie en toelichting.

Bij de heropbouw van het pand na de Eerste Wereldoorlog werd niet enkel de achtergevel verplaatst maar werd waarschijnlijk ook de thans nog bestaande kelder met bakstenen gewelfjes en ijzeren draagbalken aangelegd. Deze kelder werd door de oudere postmiddeleeuwse vloerniveaus gegraven. Of het oorspronkelijke koertje op dat moment al verdween om zo naar een gesloten bouwvolume te evolueren dat het volledige perceel beslaat is niet duidelijk.

4.6 BEWARING

De bewaringstoestand van de muur- en vloerresten is vrij goed. De huidige verbouwingswerken hebben slechts op beperkte wijze invloed op deze resten die ook voor het merendeel in situ bewaard zullen blijven. Ook de bewaringstoestand van het schaarse ceramisch materiaal is goed. Enkele ijzeren objecten vertonen sterke corrosie. Daar ze niet toe te schrijven zijn aan een welbepaalde context en hun betekenis voor de interpretatie van de gebouwresten niet relevant is, maakt dat een conserveringsbehandeling niet te rechtvaardigen is.

5 BESCHRIJVING VERDERE AANPAKASSESSMENT

De aangesneden resten behoren tot verschillende bouwfases van het huidige handelspand en zijn oudere voorganger(s) op dit perceel. Deze gebouwsporen zijn echter van die aard dat ze slechts in beperkte mate kenniswinst opleveren over de historiek van de woning. Ook het weinige vondstenmateriaal draagt niet bij tot significante nieuwe inzichten. De voornaamste vaststelling is dat er nog een laatmiddeleeuwse gebouwkern aanwezig is op het perceel. Bij uitbreiding is het waarschijnlijk dat binnen meerdere woningen in deze wijk rond de Vlasmarkt en in de rest van Dendermonde nog middeleeuwse relictten aanwezig zijn. Ondanks de verwoestingen van de Eerste Wereldoorlog en de daaropvolgende heropbouw moet in de historische binnenstad zeker rekening gehouden worden met dit ondergrondse patrimonium bij bouw- en graafactiviteiten binnen bestaande woningen.

5.1 ACTUALISERING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOELSTELLINGEN

De bij de aanvang van het onderzoek geformuleerde onderzoeksvragen kunnen door dit onderzoek grotendeels beantwoord worden. Op basis van de resultaten dienen echter geen bijkomende onderzoeksvragen en/of daaraan gekoppelde onderzoekstrajecten geformuleerd te worden. De beschrijving van de muur- en vloerresten en de beperkte vondsten volstaan voor de interpretatie van de bij deze toevalsvondst aangesneden restanten. Kenniswinst door verdere verwerking of door aanwending van extra middelen is quasi onbestaande en is financieel niet te rechtvaardigen. Bij het hier uitgewerkte verslag wordt de vondsten- en fotolijst gevoegd (bijlage 1 & 2).

6 GEMOTIVEERD VOORSTEL OVER HET BEWAREN EN DEPONEREN VAN HET ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

De digitaal en manueel geregistreerde plannen van de muur- en vloerresten worden bewaard in het archief van het agentschap Onroerend Erfgoed. Ook de tijdens het onderzoek gemaakte foto's worden hier opgeslagen. Volgens de Code van Goede Praktijk dient het archeologische ensemble na beëindiging van de verwerking en oplevering van het archeologierapport en eindrapport als één geheel te worden bewaard (plannen, foto's, ruwe en verwerkte data en vondsten). Voor het hier uitgevoerde onderzoek werd uitzondering gemaakt voor wat betreft de aangetroffen vondsten. Zoals hiervoor beschreven zijn de aangetroffen artefacten niet te linken aan een welbepaalde context. Het gaat om uit de verspitte grond gerecupereerd vondstenmateriaal. Conservatiebehandelingen zijn in deze dan ook niet te verantwoorden. Deze (losse) vondsten zullen door de eigenaar bewaard worden.

7 BIBLIOGRAFIE

BUYSE P., MEGANCK L., VANDEWEGHE E. & VERVOORT R. 2007: *De Grote Markt van Dendermonde van boven tot onder bekeken*, Kleine cultuurgidsen, Gent.

DAUWE J. 2010: *Dendermonde in beeld. Iconografie van de stad 13de eeuw – 1914*, Dendermonde.

DAUWE J. & STROOBANTS A. 2014: *Dendermonde brandt. September-Oktober 1914*, Gent.

DHANENS E. 1961: *Inventaris van het kunstpatrimonium van Oost-Vlaanderen*, IV, Dendermonde.

URL

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140019> (geraadpleegd 27 maart 2017)

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/48314> (geraadpleegd 4 april 2017)

<https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/20000> (geraadpleegd 4 april 2017)

8 BIJLAGE 1 – VONDSTENLIJST

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal
17/DE.VL/1	Opvulling boven tegelvloer	ferro voorwerpen (2) / non-ferro fragment (1)
17/DE.VL/2	Vulling boven beerput - LV	rand faiencebord (1) / vlakke bodem steengoed (1) / wandscherven reducerend gebakken aardewerk (2) / wandscherf steengoed (1) / randfragmenten kom oxiderend gebakken aardewerk (2) / cementtegels (3) / randfragmenten Siegburg drinknap (2) / ferro voorwerpen (2)

////////////////////////////////////

9 BIJLAGE 2 – FOTOLIJST

Foto's en het fotografisch vastgelegd 3D-model kunnen opgevraagd worden via <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/diensten/archief/>

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

	Beeld	Figuur
1	Zicht vanuit het westen op tegelvloeren	fig. 16: 2-3
2	Detail tegelvloer 3	fig. 16: 3
3	Detail tegelvloer 3	fig. 16: 3
4	Detail tegelvloeren 2-3	fig. 16: 2-3
5	Detail tegelvloer 2 & pleisterwerk muur 1	fig. 16: 1-3
6	Detail tegelvloer 2 & pleisterwerk muur 1	fig. 16: 1-3
7	Detail onderkant tegel	
8	Detail onderkant tegel	
9	Tegelvloer 2	fig. 16: 2
10	Tegelvloer 2	fig. 16: 2
11	Tegelvloer 2	fig. 16: 2
12	Zuidwesthoek beerput	
13	Zuidwesthoek beerput	
14	Zicht vanuit het noorden op de beerput - mangat	fig. 16: 4
15	Zicht vanuit het noorden op de beerput - mangat	fig. 16: 4
16	Zicht vanuit het noorden op de beerput - mangat	fig. 16: 4
17	Zicht vanuit het noorden op de beerput - mangat	fig. 16: 4
18	Zicht vanuit het oosten op beerput - mangat	fig. 16: 4
19	Zicht vanuit het oosten op beerput - mangat	fig. 16: 4
20	Zicht vanuit het oosten op beerput - mangat	fig. 16: 4
21	Zicht vanuit het oosten op beerput - overzicht	fig. 16: 4
22	Zicht vanuit het zuidoosten op beerput	fig. 16: 4
23	Zicht vanuit het zuidoosten op beerput	fig. 16: 4
24	Enkele van de aangetroffen tegels	

